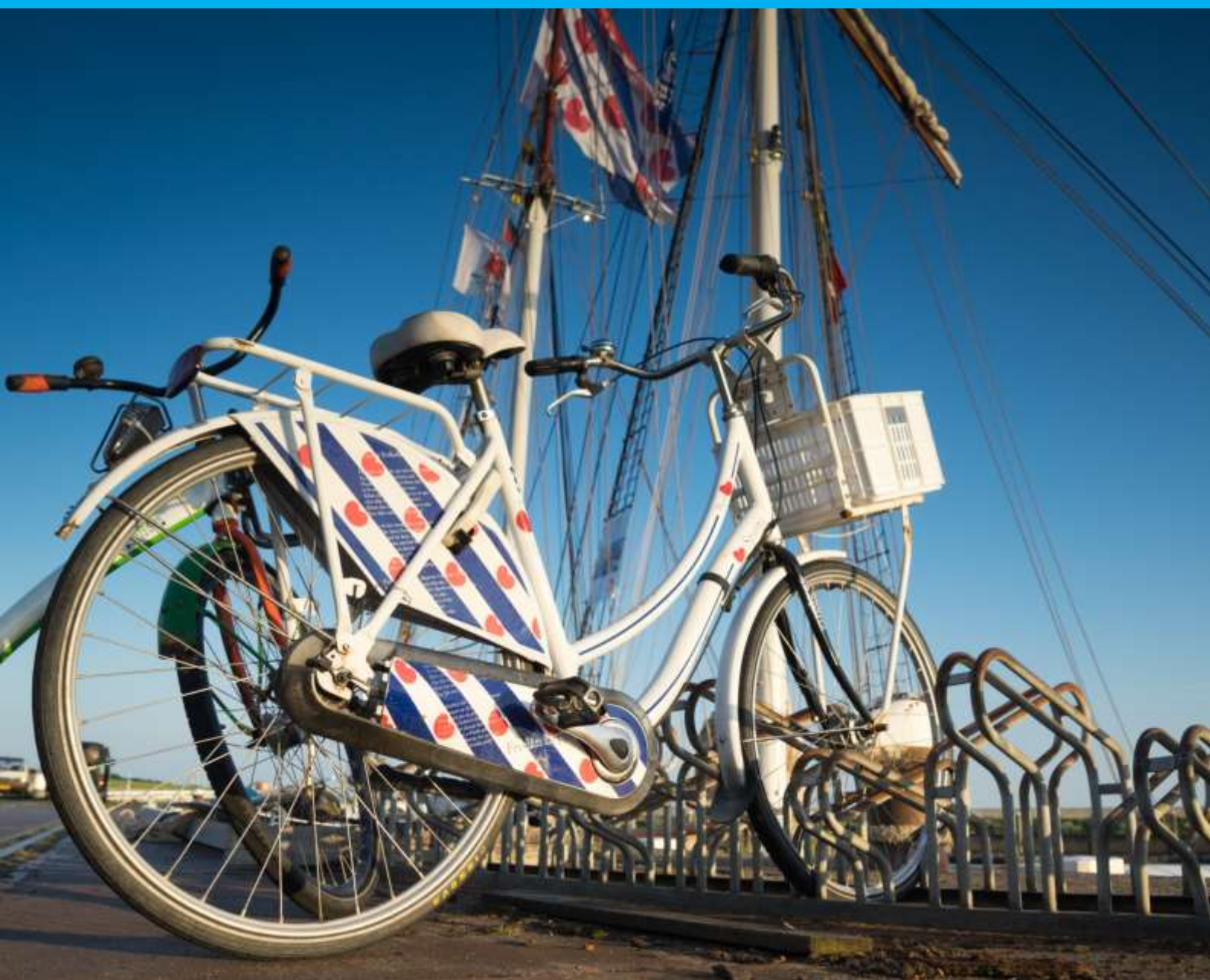

Taalnota Fries

Gemeente Harlingen (2019)

“Frysk is wolkom en Harlingers oek nou”

Gemeente Harlingen
Postbus 10.000
8860 HA Harlingen

14-0517
info@harlingen.nl
www.harlingen.nl

Inhoud

---

1. Inleiding	4
2. Samenvatting.....	5
3. Onze omgeving.....	6
4. Onze gemeentelijke organisatie.....	7
5. Onze samenleving	9
6. Overzicht beleidsuitgangspunten en acties	12
Bijlage 1. De kaders	13

1. Inleiding

Wereldwijd gezien zijn de meeste mensen meertalig. Door immigratie en globalisering groeit dit aantal ook nog eens merkbaar. Steeds meer mensen moeten en willen zich redden in een meertalige situatie. De meertalige situatie in onze provincie is erg bijzonder. De provincie Fryslân is de enige provincie in Nederland, waar twee rijkstalen, het Nederlands en het Fries, actief en breed gebruikt worden in het dagelijks leven. Ook zijn in Fryslân veel streektaalen, zoals het Harlingers dat een uniek karakter geeft aan deze stad en gemeente. Voor een goede meertalige ontwikkeling is het belangrijk dat je je moedertaal goed kent.

Op 1 januari 2014 is de Wet gebruik Friese taal in werking getreden. Deze wet regelt de rechten van inwoners van de provincie Fryslân waar het gaat om het gebruik van het Fries in hun contacten met de overheid. De wet regelt ook de oprichting van het 'Orgaan voor de Friese taal, DINGtiid' die wettelijke taken heeft ter bescherming en bevordering van het Fries. De regels voor het gebruik van de Friese taal door de decentrale overheden in Fryslân zijn aangescherpt. Dit betekent concreet dat de gemeente Harlingen een verordening en beleidsplan moet opstellen voor het gebruik van het Fries.

Vergeleken met andere gemeenten wordt in Harlingen relatief weinig Fries gesproken. We horen hier vaker Nederlands en Harlingers. Wel hechten we waarde aan de Friese taal en cultuur. Vanwege de verbondenheid met en de trots op onze eigen streektaal besteden we in deze taalnota ook aandacht aan het Harlingers.

De nota is opgebouwd aan de hand van een modelnota Fries met thema's die vanuit de regelgeving verplicht aan de orde dienen te komen. U leest eerst een samenvatting. Daarna volgen een analyse van het gebruik van het Fries en Harlingers in onze omgeving zoals dat nu is en de beleidsuitgangspunten voor het Fries in onze eigen organisatie en onze samenleving. In een overzicht sommen we deze uitgangspunten nog eens op met de bijbehorende acties. Tot slot vindt u in de bijlage de (wettelijke)kaders die van toepassing zijn.

2. Samenvatting

Taal maakt onderdeel uit van onze cultuur, het maakt deel uit van onze identiteit en verbindt ons met anderen. In onze gemeente wordt overwegend Nederlands gesproken, gebruiken we onze eigen streektaal Harlingers en in mindere mate Fries.

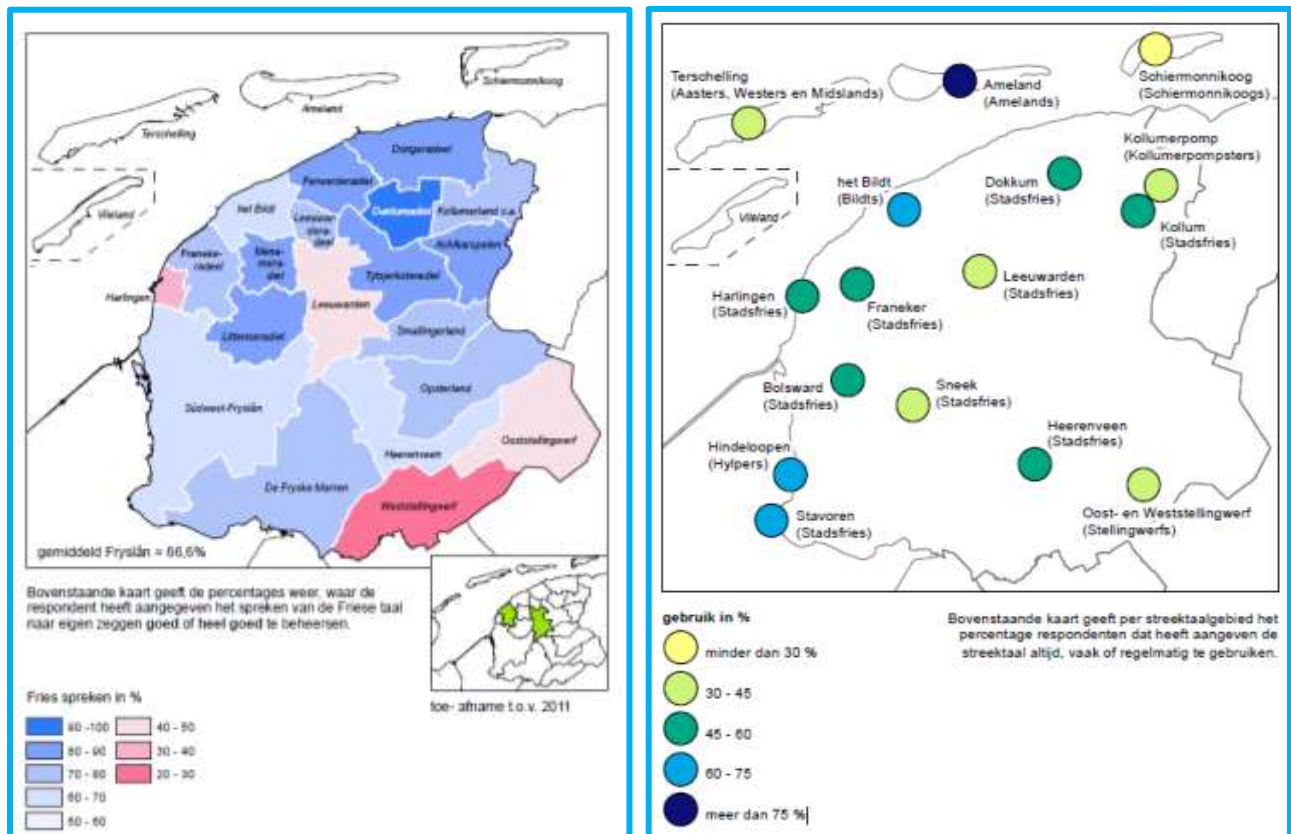
“Als je met een mens praat in een taal die hij verstaat, gaat het in zijn hoofd. Als je met hem praat in zijn eigen taal, gaat het in zijn hart.”

Nelson Mandela (1918-2013)

Deze uitspraak van Nelson Mandela vertaalt in essentie hoe de gemeente Harlingen in haar communicatie met inwoners en gasten om wil gaan. Worden we in het Fries of het Harlingers benaderd (of een andere moedertaal) dan verwelkomen we dat. We doen binnen onze mogelijkheden ons best om in dezelfde taal te reageren. We stimuleren het gebruik en de instandhouding van het (stads)Fries door onder andere bij een geboorteaangifte of nieuw inwonerschap een taalcadeau mee te geven. Het sluiten van een huwelijk/partnerschap en het inspreken bij de raadscommissie kan in het Fries. Schriftelijk en online corresponderen we in het Nederlands, maar we benutten de kansen om aandacht te vestigen op het Harlingers of het Fries.

Het behoud van het Fries en Harlingers in onze samenleving ondersteunen en faciliteren we waar dat mogelijk en/of wenselijk is. We laten het aan de diverse betrokken partijen over hoe zij het zelf in willen richten, tonen onze betrokkenheid en volgen de ontwikkelingen. Initiatieven komen op deze wijze uit de samenleving zelf. Dit is in lijn met onze gedachte over overheidsparticipatie, waarin we steeds meer samenwerken in plaats van regie voeren.

3. Onze omgeving

Bron: Friese Taalatlas 2015

Bron: Streektaalenatlas 2014

3.1 Onze gemeente

In de provincie Fryslân is het gebruik van het Fries als moedertaal per gemeente heel verschillend. Zo is volgens 'De Fryske Taalatlas 2015' Dantumadiel de gemeente met het hoogste aantal inwoners met Fries als moedertaal (84%) en Harlingen de laagste (26%). Andere gemeenten/regio's waar het Fries minder goed vertegenwoordigd is, zijn: het Bildt, Leeuwarden, Ooststellingwerf en Weststellingwerf. In de stad Harlingen wordt van oudsher weinig Fries gesproken. Bij de vraag 'Jullie komen zeker uit Friesland?' geven de Harlingers regelmatig het antwoord 'Nee, wij komme uut Harlingen'. De doorsnee Harlinger voelt zich vaak in de eerste plaats Harlinger, dan Nederlander en vervolgens Fries. Harlingers hebben een eigen taalvariant (dialect dat behoort tot het Stadsfries), namelijk het Harlingers. Ook het gebruik van het Harlingers is langzaamaan aan het verdwijnen. In 2014 bracht de Vereniging Oud Harlingen het boekje 'Harlinges, mien taaltsje' uit om de rijkdom van het Harlinger taaleigene weer te geven. Een stukje cultuur dat net als het Fries niet vergeten mag worden.

3.2 Medewerkers gemeentelijke organisatie

In onze eigen organisatie is het gebruik en de beheersing van het Fries redelijk vertegenwoordigd. Veelal door medewerkers die buiten Harlingen wonen. Het Harlingers wordt in de organisatie weinig gebruikt. Medewerkers die Fries als moedertaal hebben spreken elkaar ook in het Fries aan. Degenen die Fries niet als moedertaal hebben verstaan het Fries meestal wel.

4. Onze gemeentelijke organisatie

4.1 Algemeen

De gemeente Harlingen heeft met de provincie afgesproken met een eigen Fries taalbeleid te komen. We kijken daarbij naar de wettelijke verplichtingen, maar ook naar de taalcultuur in onze eigen(zinnige) gemeente. Via een verordening regelen we expliciet op welke manier we omgaan met het Fries in ons communicatieverkeer. Ons uitgangspunt daarbij is dat Fries welkom is en Harlingers natuurlijk ook. We vinden het belangrijk om onze inwoners op persoonlijke wijze in hun voorkeurstaal van dienst te kunnen zijn, voor zover de kennis ervan in huis is. We volgen de ontwikkeling van het Fries in onze provincie en gemeente en passen ons beleid iedere 4 jaar zo nodig aan.

4.2 Vaardigheid Fries bij medewerkers

Functie eisen

Bij nieuwe vacatures bekijken we per vacature of het beheersen van het Fries een voorkeur heeft.

Opleiding

Ieder jaar hebben onze medewerkers de mogelijkheid om opleidingen ten behoeve van hun eigen persoonlijke ontwikkeling te volgen. Wenst een medewerker zijn/haar vaardigheid in het Fries te verbeteren dan staan we daarvoor open.

4.3 Extern gerichte communicatie

Mondelinge communicatie

Bij ons Klanten Contact Centrum (KCC) nemen de medewerkers de telefoon standaard op in het Nederlands. De automatische telefoonbeantwoording via nummer 14-0517 is ook in het Nederlands. Spreekt onze klant Fries of Harlingers dan is dat welkom, maar kan het zijn dat de medewerker wel in het Nederlands reageert. Wil onze klant graag Friestalig te woord worden gestaan dan kijkt de telefonist(e) of er iemand aanwezig is die het gesprek kan overnemen. Is dat niet mogelijk en wenst iemand toch in het Fries verder te gaan, dan kan hij/zij eventueel later door een Friestalige collega teruggebeld worden. Aan de balie is de voertaal ook Nederlands, tenzij iemand speciaal verzoekt om in het Fries te communiceren. Op dat moment kijkt de medewerker of dat geregeld kan worden. De mogelijkheid om te spreken in het (stads)Fries maken we zichtbaar bij het KCC.

Schriftelijke correspondentie

In de praktijk ontvangen we vrijwel geen brieven of mails in het Fries of Harlingers. Sporadisch, wanneer het bekend is dat de medewerker Fries kan spreken of schrijven, vindt er op eigen initiatief mailverkeer plaats in het Fries. De incidentele correspondentie die in het Fries binnenkomt, beantwoorden we van nu af aan ook in het Fries. Hiervoor wijzen we binnen onze eigen medewerkers jaarlijks twee 'taalontinkers' aan. Onze uitnodigingen, persberichten en dergelijke zijn standaard in het Nederlands.

Online

De informatie op onze website is volledig in het Nederlands. Ook voor de sociale media gebruiken we de Nederlandse taal.

Burgerzaken

In Fryslân worden sinds 1996 alle trouw-, geboorte- en overlijdensaktes tweetalig opgesteld. De bijzondere ambtenaren van de burgerlijke stand (Babs-en) spreken overwegend Nederlands, maar een aantal beheersen de Friese taal. Het is dan ook mogelijk het huwelijk/partnerschap in het Fries te sluiten. Dit komt een enkele keer voor. Bij een geboorteaangifte geven we de ouders een Taalkado mee dat is ontwikkeld door de Provincie Fryslân en de Afûk. Voor het welkomsttasje voor nieuwe inwoners van onze gemeente ontwikkelen we een geschenk dat vertelt over de Friezen en de Friese taal en specifiek voor Harlingen over de Harlingers en de Harlinger taal.

Raads- en commissievergaderingen

In 2018 hebben 3 van de 17 raadsleden de eed/belofte in het Fries afgelegd. De voertaal in de raads- en commissievergaderingen is Nederlands. Het is mogelijk om in het Fries in te spreken bij de commissievergadering.

4.4 Openbare ruimte

In de Basisadministratie voor Gemeenten (BAG) gebruiken we als voertaal het Nederlands. Straatnamen die van oudsher een Friese naam hebben (uit voormalig Barradeel) houden deze Friese naam. Onze plaatsnaamborden zijn zowel in het Nederlands als Fries om aan te geven dat we in een meertalig gebied wonen. De Friese namen Harns, Winaam en Mullum staan onder de Nederlandse namen Harlingen, Wijnaldum en Midlum. De naam van de gemeente is in de BAG vastgelegd als Harlingen. In 2006 hebben Provinciale staten de waternamen in Fryslân officieel vastgelegd. Harlingen heeft als enige gemeente in Fryslân gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de waternamen in het Nederlands vast te laten leggen.

Samenvatting belangrijkste beleidsuitgangspunten organisatie

1. *Onze klanten kunnen in het Fries of Harlingers met ons communiceren.*
2. *Onze medewerkers kunnen indien zij dat wensen een cursus Fries volgen.*
3. *Bij nieuwe vacatures bekijken we of het beheersen van het Fries een voorkeur heeft.*
4. *Bij een geboorteaangifte geven we de ouders het Friese Taalkado mee.*
5. *Bij nieuw inwonerschap geven we een Fries- en Harlinger taalgeschenk mee.*
6. *Het is mogelijk een huwelijk/partnerschap in het Fries te sluiten.*
7. *Het is mogelijk om bij de vergadering van de raadscommissie in het Fries in te spreken.*
8. *Op onze plaatsnaamborden vermelden we de Nederlandse naam met eronder de Friese naam.*

5. Onze samenleving

5.1 Onderwijs

Ouders bepalen in eerste instantie de spreektaal waarmee kinderen opgroeien. Meertaligheid is tegenwoordig niet meer bijzonder en komt veel voor. Kinderen zijn flexibel in taal, leren gemakkelijk en kunnen snel schakelen.

Meertaligheid draagt bij aan de ontwikkeling. Kinderen die op jonge leeftijd meer dan één taal leren, hebben daar veel voordeel bij. De gemeente is beleidsmatig betrokken bij de voorschoolse educatie en het volwassenenonderwijs en heeft op het gebied van basis- en voortgezet onderwijs

alleen een initiërende en stimulerende taak. In Fryslân maakt de Friese taal onderdeel uit van onze dagelijkse cultuur en wordt er op de werkvloer vaak Fries gesproken. We vinden het dan ook belangrijk dat onze inwoners in ieder geval Fries leren te verstaan.

Voorschoolse educatie

De kinderopvang in onze gemeente is ondergebracht bij Integrale Kind Centra (IKC). De IKC hebben de mogelijkheid om ondersteuning te krijgen van het Sintrum Frykstalige Berne Opfang (SFBO) bij het creëren van een taalrijke omgeving voor de kinderen. Zo wordt gewerkt met een vaste methode: één-persoon-één-taal. Het SFBO organiseert ook ouderavonden over meertaligheid.

Basisonderwijs en voortgezet onderwijs

Alle kinderen die in Fryslân naar de basisschool gaan, leren Nederlands en Fries. Op het voortgezet onderwijs krijgen alle leerlingen in ieder geval in het eerste jaar het vak Fries. De schoolbesturen richten binnen de wettelijke kaders zelf de omgang met het Fries in. De openbare basisschool Middelstein in Midlum wil zich bijvoorbeeld certificeren als drietalige school (Fries, Nederlands, Engels). In de afgelopen twee jaar is in het Taalplan Frysk van elke school beschreven wat de positie van het Fries op hun school is. Deze Taalplannen geven een indruk van hoe het Fries er op dit moment in het onderwijs voor staat. Scholen hebben tot uiterlijk 2030 om te groeien in het gebruik van het Fries en te voldoen aan alle kerndoelen die de wet aan het Fries stelt. Wij volgen de ontwikkelingen met interesse en tonen onze betrokkenheid bij het belang van het geven en instandhouden van het Fries door het taalbeleid op de agenda te zetten van het LEA. Ook zijn we voornemens een Friese module te ontwikkelen en te faciliteren voor de naschoolse activiteiten.

Onderwijs voor volwassenen

De Afûk biedt cursussen aan als 'Lear mar Frysk' en 'Praat mar Frysk'. We verstrekken voortaan een bijdrage aan de Afûk om dit betaalbaar aan te kunnen bieden. In 2017 volgden 6 personen uit onze gemeente een cursus Fries. Met de nieuwe Praat mar Frysk-app hebben belangstellenden snel toegang tot een Fries-Nederlands woordenboek/vertaler. Daarnaast kan men via Edufrysk via het internet de taal leren.

5.2 Cultuur en media

Cultuur

Taal en Cultuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Taal maakt deel uit van onze identiteit en geeft ons verbinding met anderen. De Harlingers zelf, met hun eigen humor en taal maken het bijzonder om in deze regio van Fryslân te zijn. In geen enkele taal kun je mooier *sjantere, spotte en singe!* De werkgroep Se Suuden en Se Wuuden heeft dit mooi weergegeven in het boekje 'Harlinges mien taaltsje: Van pienehasses tot gatsjepanne'. In verschillende culturele uitingen als toneel en muziek komt het Harlingers in vol ornaat naar voren. Bij de VVV kom je producten tegen zoals shirts met typisch Harlinger uitspraken als 'Wat binne we mooi fut niet seun'. Ook typisch Friese producten zijn verkrijgbaar en worden gepromoot. Friestalige voorstellingen of lezingen komen hier weinig voor. Dat wil niet zeggen dat het Fries niet welkom is. Bij cultuuruitingen anders dan het Nederlands heeft het Harlingers met haar typische uitspraken en rijke woordenschat echter vaak de voorkeur. Dit stukje cultuur wensen we te koesteren en te behouden. Waar mogelijk ondersteunen en stimuleren we initiatieven die bijdragen aan het behoud van onze eigen taal.

Media

De lokale kranten brengen ons het nieuws in het Nederlands. De Harlinger Courant plaatst nog wel eens columns in het Harlingers en ook ingezonden stukken zijn regelmatig in het Harlingers. Radio Stad Harlingen zendt ook in het Harlingers en Nederlands uit. Omrop Fryslân is bij uitstek het medium dat het Fries bij de mensen thuis brengt. Er zijn programma's voor alle generaties.

Bibliotheek

In de Bibliotheek van Harlingen is een collectie Friese boeken aanwezig voor jeugd en volwassenen. Vrijwel alle medewerkers zijn tweetalig en zullen de klanten antwoorden in de taal waarin de vraag gesteld wordt, dus Fries indien de vraag in het Fries gesteld wordt. De bibliotheek faciliteert tevens de voorstellingen van Tomke waarin het Fries de voertaal is.

5.3 *Zorg en welzijn*

De zorg is erg in beweging. Waar mensen voorheen konden rekenen op recht op zorg, is dat nu anders. Voordat er sprake is van zorg door de overheid kijken we eerst naar wat mensen en hun omgeving zelf kunnen en wat er vanuit vrijwilligerswerk en basisvoorzieningen beschikbaar is. Daarmee is communicatie in de zorg nog belangrijker geworden. Uit onderzoek van de Afûk blijkt dat taal van wezenlijk belang is voor de zorgvragers. Voel ik mij thuis, voelt het vertrouwd. Dat gevoel hangt deels samen met de taal die zorgvragers en zorgbieders gebruiken. Zorgvrager en zorgbieder regelen onderling welke taal gesproken wordt.

Ook in het welzijnswerk is het belangrijk dat de medewerkers de taal spreken van de groepen waarmee zij in contact staan: de jongerenwerkers, de ouderenadviseurs, de sociaal werkers. Datzelfde geldt voor de vrijwilligers die in deze sector werkzaam zijn. Bij het geven van individuele begeleiding, hulp in de huishouding, intake verzorgingstehuizen en dergelijke speelt de thuistaal van de cliënt een rol. De medewerkers van het gebiedsteam hebben hier aandacht voor.

5.4 *Bedrijfsleven*

In het bedrijfsleven zien en horen we weinig Fries. In de horeca is er wel aandacht voor streekproducten, maar daarbij speelt het gebruik van taal niet een grote rol. Onze citymarketing is ook niet specifiek gericht op identiteit in de zin van eigen taalgebruik.

Samenvatting belangrijkste beleidsuitgangspunten samenleving

- 1. We ondersteunen de instandhouding van de Friese- en Harlinger taal waar dat mogelijk en/of gewenst is.*
- 2. We faciliteren een Friese module voor de naschoolse activiteiten.*
- 3. We verstrekken een bijdrage aan de Afûk voor het aanbieden van Friese cursussen.*

6. Overzicht beleidsuitgangspunten en acties

In onderstaande tabel sommen we de belangrijkste beleidsuitgangspunten nogmaals op. Veel van deze uitgangspunten doen we al, anderen zijn gemakkelijk te integreren in onze bestaande werkpraktijk. Er zijn enkele extra acties nodig om ons beleid (beter) uit te voeren. Deze vermelden we in een aparte kolom met het jaar waarin we dit oppakken.

Beleidsuitgangspunt	Extra acties	Uitvoering
Onze gemeentelijke organisatie		
1. Onze klanten kunnen in het Fries of Harlingers met ons communiceren.	a. We wijzen twee 'taalomtinkers' aan die Friese correspondentie in het Fries kunnen beantwoorden. b. We maken de mogelijkheid tot het communiceren in het (stads)Fries beter zichtbaar in onze gebouwen.	2019 2019
2. Onze medewerkers kunnen indien zij dat wensen een cursus Fries volgen.	-	
3. Bij nieuwe vacatures bekijken we of het Fries een voorkeur heeft.	-	
4. Bij een geboorteaangifte geven we de ouders het Friese Taakado mee.	-	
5. Bij nieuw inwonerschap geven we een Fries- en Harlinger taalcadeau mee.	a. We ontwikkelen een nieuw welkomstcadeau met aandacht voor de Friese en Harlinger taal.	2019
6. Het is mogelijk een huwelijk/partnerschap in het Fries af te sluiten.	-	
7. Het is mogelijk om bij de vergadering van de raadscommissie in het Fries in te spreken.	-	
8. Op onze plaatsnaamborden vermelden we de Nederlandse naam met eronder de Friese naam.	-	
Onze samenleving		
9. We ondersteunen de instandhouding van de Friese- en Harlinger taal waar dat mogelijk en/of gewenst is.	a. We agenderen het Fries taalbeleid bij het LEA.	2019
10. We faciliteren een Friese module bij naschoolse activiteiten in het basisonderwijs.	a. We ontwikkelen een Friese module en bieden deze aan bij de basisscholen.	2019/2020
11. We verstrekken een bijdrage aan de Afûk voor het aanbieden van Friese cursussen.		

Bijlage 1. De kaders

Op de Friese taal zijn verschillende (wettelijke) kaders van toepassing. Hieronder leest u de belangrijkste.

Europees Handvest

Op 1 maart 1998 heeft Nederland het Europees Handvest voor Regionale Talen en Talen van Minderheden onderschreven. De doelstellingen van dit Handvest zijn: het stimuleren van het gebruik van de taal in het dagelijkse en bestuurlijke verkeer, het aanbieden van mogelijkheden aan inwoners de taal te leren en het waar nodig beschermen van de taal. In het Handvest staan 7 domeinen waar we aandacht aan horen te geven: bestuur, onderwijs, cultuur, media, bedrijfsleven, sociaal-cultureel werk en zorg. In deze nota komen die onderwerpen aan de orde.

Wet gebruik Friese taal

De nieuwe Wet gebruik Friese taal regelt de mogelijkheden voor het gebruik van het Fries in het (formele) rechtsverkeer en het (formele) bestuurlijke verkeer. Een belangrijk uitgangspunt van deze wet is het waarborgen van een gelijke positie van het Fries en het Nederlands. Ook wordt hier de instelling en positie van het Orgaan voor de Friese taal, DINGtiid verankerd. Dit Orgaan heeft wettelijke taken waar het gaat om de bescherming en bevordering van het Fries. Een uitvloeisel van de Wet gebruik Friese taal is dat gemeenten de opdracht krijgen om een beleidsplan voor het Fries op te stellen en regels voor het gebruik van het Fries in het officiële schriftelijke en mondelinge verkeer. Het Orgaan ziet er op toe, dat gemeenten aan deze verplichtingen voldoen en rapporteert aan de minister en de Raad van Europa.

Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur 2013-2018

Het rijk en de provincie hebben in 2013 de Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur (BTFC) ondertekend. In deze BTFC staan afspraken voor een periode van 5 jaar die de Friese taal en cultuur moeten bevorderen op het gebied van onderwijs, overheden, media en cultuur, zorg en welzijn en internationale uitwisselingen. De BTFC is een uitwerking van het Europees Handvest en legt de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van rijk en provincie voor de Friese taal en cultuur vast.

Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie

Bijna alle gemeenten in Nederland hebben een Lokale Educatieve Agenda (LEA) in het kader van de wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (wetOKE). Het doel van de LEA is dat gemeenten een structureel overleg met onderwijspartners organiseren en samen de onderwerpen voor dat overleg bepalen. Zo'n onderwerp kan het taalbeleid zijn.

Wet maatschappelijke ondersteuning

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) beoogt mensen zo goed mogelijk in staat te stellen om te participeren in de maatschappij en daarbij zo lang mogelijk thuis te kunnen wonen. Om goede hulp te kunnen bieden zijn gemeenten verplicht om onderzoek te doen naar de situatie van mensen die zich aanmelden voor ondersteuning op grond van de Wmo. Bij dat onderzoek kijkt de gemeente onder andere naar wat iemand zelf kan en hoe het netwerk van de persoon ingezet kan worden.